

«Τρεις Ιεράρχες και ύστερη Νεωτερικότητα».

Στη σύγχρονη κοινωνιολογική και επιστημονική έρευνα έχει δια πολλών υπογραμμισθεί το γεγονός, ότι η σημερινή νεωτερική αλλά και μετανεωτερική κοινωνία με τα ποικίλα οικονομικά, κοινωνικά και ανθρωπιστικά προβλήματά της, αδυνατεί να οδηγήσει σε μια ομογενοποιημένη παγκόσμια κουλτούρα, σ' έναν ομογενοποιημένο πολιτισμό της παγκοσμιοποίησης. Πολύ περισσότερο τονίζεται, ότι οι σύγχρονες βιομηχανοποιημένες κοινωνίες δεν ακύρωσαν τον ρόλο του θρησκευτικού παράγοντα και της χριστιανικής πίστης, ο οποίος παραμένει ενεργός στον παγκόσμιο διάλογο θρησκειών και πολιτισμών, στον διάλογο θρησκείας και πολιτικής, πολιτισμού και κοινωνίας.

Ευθύς εξαρχής λοιπόν θα πρέπει να τονιστεί ότι σήμερα αντικρούονται όλο και περισσότερο οι παλιές κλασσικές θεωρίες του εκμοντερνισμού, της τεχνοκρατικής εξειδίκευσης και της σύγκλισης των βιομηχανικών κοινωνιών, που κυριαρχούσαν στη δεκαετία του 1950, οι οποίες διατείνονταν ότι το πολιτισμικό πρόγραμμα της Νεωτερικότητας, όπως αυτό αναπτύχθηκε στην Νεωτερική Ευρώπη, θα κατέκλυζε όλες τις κοινωνίες και θα επικρατούσε σε ολόκληρο τον κόσμο. Η επικράτηση αυτή θεωρούνταν ατυχώς ότι θα μείωνε αν δεν καταργούσε τον κοινωνικό ρόλο της θρησκευτικής πίστης και θα οδηγούσε στην επίγεια ευτυχία της προόδου και της ευημερίας.

Τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν έτσι, και ούτε ασφαλώς ήρθε το τέλος της Ιστορίας, όπως, διατεινόταν ο Φουκουγιάμα, μετά την

διάλυση της Σοβιετικής ένωσης και την επικράτηση του καπιταλισμού και της δυτικής βιομηχανικής και τεχνοκρατικής ανάπτυξης.

Ο Shmuel Eisenstadt θα γράψει χαρακτηριστικά, θέλοντας να επισημάνει το άστοχο της υπερβολικής προσήλωσης στη βιομηχανοποίηση της κοινωνίας και της «θρησκευτικής», εμμονής στους οικονομικούς και τεχνοκρατικούς στόχους και δείκτες, ότι πρέπει να αμφισβητηθεί η αντίληψη, πως οι εκμοντερνιζόμενες κοινωνίες συγκλίνουν προς την πρόοδο και ότι η Ευρώπη δήθεν είναι η ηγέτιδα δύναμη στη διαδικασία του εκμοντερνισμού.

Για τον λόγο αυτό θα μιλήσει για την «πολλαπλή Νεωτερικότητα», ως μια θετική διαδικασία συνεχούς συγκρότησης και ανασυγκρότησης πολλαπλών πολιτισμικών πρακτικών και θρησκευτικών θεωρήσεων, που αναπτύσσονται στο σύγχρονο κόσμο. Επομένως και λόγω της πολυποίκιλης κρίσης συνεχίζεται, όπως τονίζεται, το γεγονός να υπάρχει *«θέση για την θρησκεία και για τα θρησκευτικά κινήματα στις εκτυλισσόμενες ερμηνείες της Νεωτερικότητας. Οι μορφές της θρησκείας, επιπλέον μπορεί να είναι τόσο ποικίλες, όσο και οι μορφές της Νεωτερικότητας»*. Η Νεωτερικότητα επομένως βρίσκεται σε μια συνεχή και ατελεύτητη διαλεκτική ζύμωση και δοκιμασία, διότι προεκτείνεται στο μέλλον μαζί με τις διαφορετικές θρησκευτικές και πολιτισμικές παραδόσεις, οι οποίες έχουν να πουν πολλά, όπως και ο Habermas δέχεται, στο σημερινό κόσμο της σύγκρουσης, της βίας, του φανατισμού, της αδικίας, της καταπίεσης, της οικονομικής κρίσης της αβεβαιότητας και των εθνοφυλετικών και ρατσιστικών διακρίσεων στην εποχή της παγκοσμιοποίησης.

Επειδή λοιπόν με βάση τα δεδομένα αυτά, θεωρείται υπαρκτό το γεγονός, ότι οι θρησκευτικές κοινότητες υπάρχουν ως αναπόσπαστο - φυσιολογικό μέρος του νεωτερικού κόσμου, καθώς και των εκμοντερνιζόμενων κοινωνιών, επιβάλλεται σοβαρή αντιμετώπισή τους στον συλλογικό όσο και ατομικό βίο των πιστών, αφού η «κοινωνία των πιστών», ανήκει στην «κοινωνία των πολιτών».

Η τελευταία παρατήρηση αφορά περισσότερο τον χριστιανισμό και ιδιαίτερα την Ορθόδοξη παράδοση, διότι η διδασκαλία των Τριών Ιεραρχών τονίζει μετ' επιτάσεως το γεγονός του κοινωνικού χαρακτήρα της χριστιανικής πίστης, η οποία δεν διαχέεται αφηρημένα στο υπερ-πέραν, αλλά απευθύνεται στην κοινωνία των πολιτών, και τον ρεαλιστικό χαρακτήρα των κοινωνικών προβλημάτων.

Πράγματι η διδασκαλία αυτή των Τριών Ιεραρχών θεμελιώνει, όπως πολλές φορές ο Οικουμενικός Πατριάρχης τόνισε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο την αξία του ανθρωπίνου προσώπου, την θρησκευτική και πολιτική ελευθερία και ανεκτικότητα, το σεβασμό της ετερότητας, τον διάλογο με την διαφορετικότητα, την ειρήνη, την καταλλαγή και την αποφυγή του φανατισμού και του πολιτικού ή θρησκευτικού φονταμενταλισμού. Συνακόλουθα είναι διάχυτη στη σκέψη των Τριών Ιεραρχών η ανάγκη αγαστής συνεργασίας των διακριτών ρόλων Εκκλησίας-Πολιτείας, ώστε να αποφεύγονται τα άκρα τόσο της Θεοκρατίας, όσο και της Πολιτειοκρατίας, που αποθεώνει την Κρατική εξουσία σε βάρος των πολιτών. Εν προκειμένω αναφέρονται πολλά παραδείγματα αντίδρασης των Τριών Ιεραρχών σε καταστάσεις κρατικής αυθαιρεσίας και αντιδημοκρατικής υπέρβασης των ορίων της πολιτικής εξουσίας. Στα ιστορικά αυτά ντοκου-

μέντα στηρίζεται άλλωστε η σύγχρονη κοινωνιολογική έρευνα για να επισημάνει την αναντίρρητη αλήθεια, ότι ο χριστιανισμός θεμελίωσε τελικά και προστάτευσε τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, γεγονός μεγάλης σπουδαιότητας για την οικοδόμηση της σύγχρονης Δημοκρατίας.

Ο μεγάλος, αγνωστικιστής κατά τα άλλα, κοινωνιολόγος και φιλόσοφος του αιώνα μας Jürgen Habermas, θα πει ότι είναι ουσιαστική και θετική η συμβολή των Χριστιανικών Εκκλησιών στην αντιμετώπιση της σύγχρονης πολιτικής κρίσης των δημοκρατικών κοινωνιών, ενώ θα ξεκαθαρίσει, όπως και πολλοί άλλοι ερευνητές, ότι η σύγχρονη οικονομική κρίση που αποδομεί το Κράτος-Πρόνοιας, τα κεκτημένα αποκτήματα των εργαζομένων και αποδυναμώνει την κοινωνική αλληλεγγύη, μπορεί να αντιμετωπιστεί και με την βοήθεια του μεγάλου ηθικού κεφαλαίου των Χριστιανικών Εκκλησιών. Δικαιολογημένη η παρατήρηση αυτή, διότι στην εποχή της ύστερης Νεωτερικότητας και της παγκοσμιοποίησης, όπως πολιτικοί αναλυτές συμφωνούν, το πρόβλημα της οικονομικής και πολιτικής κρίσης είναι πρωτίστως ένα πρόβλημα ηθικής κρίσης. Στο σημείο αυτό μάλιστα οι Τρεις Ιεράρχες θα μιλήσουν για τον Θεοκεντρικό και όχι Θεοκρατικό χαρακτήρα της πνευματικής ζωής των πιστών, που θεμελιώνει αληθή κοινωνία προσώπων, κοινωνία φιλανθρωπίας κοινωνικής αλληλεγγύης και ασκητικής και λιτής οικολογικής συμπεριφοράς απέναντι στα υλικά αγαθά. Το γεγονός αυτό δεν οδηγεί στην εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, αντιμετωπίζει την αλλοτρίωση στις κοινωνικές σχέσεις, δομεί την ελευθερία και την κοινωνική δικαιοσύνη και προστατεύει τον άνθρωπο από το πάθος

της ακόρεστης πλεονεξίας, του ηδονιστικού ωφελιμισμού και θρησ-
ώδους εγωισμού.

Δικαίως λοιπόν σύγχρονοι κοινωνικοί επιστήμονες θα πουν
χαρακτηριστικά, ότι στις νεωτερικές κοινωνίες οι μη πιστοί πολίτες,
οι άνθρωποι που δεν ανήκουν σε κανένα θρησκευτικό δόγμα «οφεί-
λουν να μην αρνούνται κατ' αρχήν την εν δυνάμει αλήθεια των θρη-
σκευτικών κοσμοειδώλων και να μην αμφισβητούν το δικαίωμα των πι-
στών συμπολιτών τους να συμβάλλουν στις δημόσιες συζητήσεις, χρη-
σιμοποιώντας τη γλώσσα της θρησκείας». (Habermas).

Στο σημείο αυτό επιτρέψτε μου να τονίσω το γεγονός, ότι έχει
υπάρξει αντικείμενο πολιτικών και κοινωνιολογικών μελετών η
πρωτοβουλία του εκτεταμένου έργου φιλανθρωπίας της Εκκλησίας
στα χρόνια του Βυζαντίου, με ειδική αναφορά στο συγκρότημα της
«Βασιλειάδας», που ίδρυσε ο Μ. Βασίλειος. Επρόκειτο για έναν με-
γάλο αρχιτεκτονικό συνδυασμό ορφανοτροφείων, γηροκομείων, νο-
σοκομείων και κτηρίων για απόρους, πάσχοντες και ενδεείς αν-
θρώπους, που απολάμβαναν της προστασίας εθελοντών με ειδικές
γνώσεις προσφοράς.

Ακόμη και τα πρωτοχριστιανικά εθελοντικά κοινόβια, οι
«Τράπεζες της αγάπης», αποτέλεσμα της χριστιανικής κοινοκτη-
μοσύνης, που αποτελούσε ασφαλώς κοινοκτημοσύνη κατανάλωσης
και όχι παραγωγής, θεωρήθηκε από πολιτικούς φιλοσόφους, ως μία
από τις πρωταρχικές μορφές κοινοβιακής πολιτικής οργάνωσης και
θέσμησης της οικονομικής και κοινωνικής συμπεριφοράς. Ο αγ. Ιω-
άννης ο Χρυσόστομος εν προκειμένω θα τονίσει ότι η πρωτοχρι-
στιανική κοινότητα της κοινοκτημοσύνης ήταν θρησκευτικού άρα

εθελοντικού και όχι πολιτικού και καταναγκαστικού χαρακτήρα. Κύρια αφετηρία υπήρξε η χριστιανική αγάπη και πνευματικότητα και όχι η θεσμοποιημένη ουτοπία ενός πολιτικού προτάγματος. Θα τονίσει ο Ιεράρχης συγκεκριμένα: «Εἶπέ δε μη ἡ ἀγάπη ἔτεκεν τὴν ἀκτημοσύνην, ἢ ἡ ἀκτημοσύνη τὴν ἀγάπην; Ἐμοὶ δέ δοκεῖ ἡ ἀγάπη τὴν ἀκτημοσύνην».

Τόσο λοιπόν ο αγ. Ιωάννης Χρυσόστομος, όσο ο Μ. Βασίλειος και ο αγ. Γρηγόριος Θεολόγος τονίζουν την αλήθεια αυτή επισημαίνοντας βέβαια την ανωτερότητα της ακτημοσύνης στο μοναστικό κοινόβιο, ταυτόχρονα όμως την αξία της ιδιοκτησίας και την καλή παραγωγική χρήση αυτής και του υλικού πλούτου. Κατά τους Τρεις Ιεράρχες η παραγωγική χρήση του υλικού πλούτου δεν έχει καμία σχέση με την υπερκαταναλωτική και άσκοπη χρήση αυτού. Σε τελευταία ανάλυση πραγματικός ιδιοκτήτης είναι μόνο ο Θεός, ενώ οι άνθρωποι απλοί διαχειριστές του οικονομικού πλούτου για την χρήση του οποίου θα δώσουν λόγο.

Σημαντική παρακαταθήκη της διδασκαλίας τους για την αξία της εργασίας στη σύγχρονη εποχή, αποτελεί η επισήμανση τους ότι η εργατικότητα δεν κατανοείται ατομικιστικά αλλά κοινωνικά. Η εργασία είναι στην ουσία και στην έκφρασή της συνεργασία. Μέσα από τη συνεργασία αναδεικνύεται η κοινωνικότητα του ανθρώπου, αποδυναμώνεται ο ατομικισμός, καλλιεργείται ο σύνδεσμος και η αλληλοσυμπληρούμενη αλληλεξάρτηση. Σε τελική ανάλυση μεγιστοποιούνται τα αποτελέσματά της και καλύπτονται καλύτερα οι ανάγκες των ανθρώπων. Θα πει χαρακτηριστικά ο αγ. Ιωάννης Χρυσόστομος ότι προέχει το συμφέρον του πλησίον και αντίστροφα,

γι αυτό δεν πρέπει να αναζητάτε αποκλειστικά το ατομικό συμφέρον: *«Μή τοίνυν ζήτει τό σόν, ίνα εύρης τό σόν. Ό γάρ ζητῶν τό έαυτοῦ, οὐχ εύρίσκει τό έαυτοῦ... τό γάρ οίκεϊον συμφέρον έν τῷ του πλησίον συμφέροντι κείται, και το έκεϊνον έν τούτῳ»* (Ι. Χρυσ., Ομιλία Α' Κορ. PG 61,280).

Η διδασκαλία τους αυτή αποτελεί συνέχεια της αντίστοιχης θέσης τους, που είναι και Αριστοτελική, ότι προηγείται η πόλις, η Κοινότητα του ατόμου. Σταθερά και συστηματικά τονίζεται από τη σύνολη σχεδόν Πατερική Γραμματεία της Εκκλησίας ότι δεν μπορεί να προταχθεί το ατομικό συμφέρον έναντι του συλλογικού καλού. Η αστασίαστη θεολογική τους θέση, ότι η Εκκλησιαστική κοινότητα ενώνει και σώζει τα διεσπασμένα απρόσωπα μέλη, της κοινωνίας και καλεί σε ομόνοια και αλληλεγγύη, οδηγεί στην αντίστοιχη κοινωνιολογική τους διαπίστωση, ότι ο άνθρωπος από την φύση του είναι κοινωνικό όν και έχει ανάγκη την επικοινωνία, την βοήθεια και την αναγνώριση των άλλων ανθρώπων.

Οι θέσεις αυτές πολλούς αιώνες αργότερα θα οδηγήσουν τον Άγ. Γρηγόριο Παλαμά, Μητροπολίτη της πόλης μας να δηλώνει με πνεύμα εμβάθυνσης και προέκτασης: *«Αν μια πολιτεία βρίσκεται στο σύνολό της σε ακμή, εξυπηρετεί πολύ καλύτερα τους πολίτες παρά όταν οι πολίτες εντυχούν ο καθένας αλλά η πολιτεία στο σύνολο της δυστυχεί. Όσο και αν ένας ιδιώτης εντυχεί στις ιδιωτικές του υποθέσεις, καταστρέφεται και ο ίδιος μαζί με την πατρίδα του, αν καταστραφεί εκείνη. Αν όμως δυστυχήσει ενώ η πατρίδα του ευημερεί, έχει πολλές ελπίδες να σωθεί»*. Κατά τους Τρεις Ιεράρχες από το περιεχόμενο του Κοινωνικού Συμβολαίου της πόλης οι πολιτικοί Άρχο-

ντες νομιμοποιούν την εξουσία τους και επομένως η πόλη και η πολιτεία βρίσκεται στο επίκεντρο της πολιτικής θεσμοποίησης και όχι η αυθαιρεσία του πολιτικού ηγεμόνα. Θα τονισθεί συγκεκριμένα ότι: «εξαιτίας της κοινής γνώμης όλων, οι άρχοντες έχουν την εξουσία να επιβαρύνονται με το καθήκον να προστατεύουν τα συμφέροντα μας» (Ι. Χρυσόστομου, PG 60,617). Για τον λόγο αυτό θα υπογραμμισθεί ότι οφείλεται σεβασμός στον πολιτικό θεσμό και όχι στην αυθαιρεσία ενός άδικου ηγέτη έναντι του οποίου οφείλεται εναντίωση και αντίσταση. (Ι. Χρυσόστομου, PG, 60, 615).

Στο σημείο αυτό έχουμε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα σύνθεσης Ελληνισμού-Χριστιανισμού, αφού η Πατερική αυτή θέση επαναλαμβάνει και επικαιροποιεί τις αντίστοιχες θέσεις πολιτικής κοινωνιολογίας του μεγάλου φιλοσόφου μας Αριστοτέλη, ενώ παράλληλα στέλνει ένα δυναμικό μήνυμα κοινοτικής αλληλεγγύης και ελευθερίας του ανθρωπίνου προσώπου στις σύγχρονες διασπασμένες, ατομοκρατικές και εξουσιαστικές κοινωνίες της νεωτερικής εποχής μας, και προλαβαίνει ασφαλώς τις διακηρύξεις της Γαλλικής Επανάστασης.

Οι θέσεις αυτές κινούνται σταθερά στην περιοχή της Μεσότητας μακριά από τα άκρα της υπερβολής και της έλλειψης. Η αρχή της μεσότητας, ως η έκφραση της αλήθειας κατά τους Τρεις Ιεράρχες, όπως και για τον Αριστοτέλη, βρίσκει την εφαρμογή της σε όλες τις εκφάνσεις του κοινωνικού βίου και θεμελιώνει την επιείκεια, την ανοχή, την διάκριση, την ηπιότητα και σε τελική ανάλυση τη δημοκρατική εξουσία, που κατά τους Τρεις Ιεράρχες δεν εκδικείται, δεν εκβιάζει, δεν φοβίζει, αλλά προωθεί το διάλογο, την

καλοπροαίρετη διαφωνία, τον κριτικό έλεγχο και την Δικαιοσύνη. Τις παρακαταθήκες αυτές οι Τρεις Ιεράρχες τις προώθησαν τόσο σε εκκλησιαστικό, όσο σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Πράγματι θα αναπτύξουν μακρά επιχειρηματολογία, που στηρίζεται εκτός από την πνευματική Αποκάλυψη του Θεού και στο Φυσικό Δίκαιο, για να αιτιολογήσουν λόγω του έμφυτου ηθικού Φυσικού νόμου που υπάρχει σε όλους τους ανθρώπους, τις βασικές πανανθρώπινες αρετές που κοσμούν την Ιστορία της Ανθρωπότητας διαχρονικά. Η δικαιοσύνη, η ιδιοκτησία, η εργατικότητα, η ισοτιμία και η καταδίκη της δουλείας, η γονεϊκή στοργή, η φιλανθρωπία, ο έλεγχος της συνείδησης, η καταδίκη των παράνομων αρχόντων, είναι μερικά μόνο παραδείγματα Φυσικού Δικαίου, που κατατείνουν στην βασική χριστιανική αρχή, που είναι ταυτόχρονα και αρχή του Νομικού μας πολιτισμού. Ότι δηλαδή η αξία του ανθρωπίνου προσώπου είναι μοναδική και ανεπανάληπτη και δεν συγκρίνεται με ολόκληρη την κτίση. (Γρ. Νύσσης PG 44,664).

Επομένως, όπως τονίζεται, ο Θεός δε νομοθετεί κάτι που είναι ξένο και αντίθετο στη φύση των ανθρώπων. Νομοθετεί αυτό που προκαταβολικά φύτεψε στην ανθρώπινη συνείδηση και λογική, και αυτό φαίνεται στο Μακαρισμό: «Όσα θέλετε να κάνουν οι άνθρωποι σε εσάς, αυτά να κάνετε και εσείς σε αυτούς». Πρόκειται για το χρυσό κανόνα της ηθικής ο οποίος αποτελεί την βάση των οργανωμένων κοινωνιών και του σύγχρονου Κράτους Δικαίου. Οι κανόνες άλλωστε προστασίας των αιχμαλώτων και των προσφύγων, των ασθενών και των κρατουμένων, των παιδιών και πολλών άλλων κατηγοριών ανθρώπων που βρίσκονται σε ανάγκες και δύσκολες περιστάσεις, η

κατάργηση των βασανιστηρίων και ο εξανθρωπισμός της μεταχειρίσεως των κρατουμένων, αποτελούν ειδικές εκφάνσεις πασίγνωστων Ευαγγελικών εντολών της Αγάπης και της Φιλανθρωπίας, που αποτελούν ταυτόχρονα και βασικές αρχές Φυσικού και Θετικού Δικαίου.

Οι βασικές αυτές αρχές της διδασκαλίας των Τριών Ιεραρχών προβαλλόμενες στο σήμερα θα λέγαμε ότι καταδικάζουν κάθε αυταρχικό ή ολοκληρωτικό σύστημα πολιτικής, θρησκευτικής και επιστημονικής εξουσίας, κάθε λογική μαζικού ναρκισσισμού, που ειδωλοποιεί και αποθεώνει την ομάδα των δήθεν εκλεκτών και δαιμονοποιεί και διώκει τους εκτός, τους ξένους, τους αλλότριους, τους κατώτερους, τους απόβλητους και παρίες.

Ο λόγος όμως των Ιεραρχών είναι καταδικαστικός σε τέτοιες συμπεριφορές. Ο ειδωλολατρικός ναρκισσισμός των δήθεν εκλεκτών δεν έχει θέση σε μια χριστιανική κοινωνία, αφού η ύπαρξη του Θεού επιβραβεύει την ταπείνωση και καταδικάζει κάθε πράξη και τάση του ανθρώπου να αισθάνεται ή να συμπεριφέρεται ως Θεός, ως παντογνώστης, ως παντοδύναμος. Άλλωστε όπως υπογραμμίζουν, ο Θεός εισήλθε στην ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού όχι για τους δίκαιους και ισχυρούς αλλά για τους αμαρτωλούς τους πάσχοντες και τους ενδεείς συνανθρώπους μας. Επομένως ο υψών εαυτόν ταπεινωθήσεται και ο ταπεινών εαυτόν υψωθήσεται.

Για το λόγο αυτό θα τονίσουν ότι χρειάζεται μια παιδεία που θα διαπλάθει τα ήθη και θα διαμορφώνει τον χαρακτήρα των ανθρώπων. Όχι απλώς μια παιδεία τεχνικού χαρακτήρα, αλλά παιδεία κοινή όχι ιδιωτική, παιδεία κοσμοσυστημική, συλλειτουργική,

παιδεία πνευματική. Παιδεία ως μόρφωση και όχι απλώς ως μάθηση δεξιοτήτων και ικανοτήτων. Μια τέτοια παιδεία θα προωθεί τον ορθό Λόγο, όχι τον ορθολογισμό, που αποθεώνει τις νοητικές ικανότητες, μια παιδεία που θα συνδυάζει την Γνώση με την πίστη, διότι όπως τονίζουν «δεν είναι η πίστη άλογο-παράλογο ενέργεια της ψυχής, αλλά ο λόγος - η Γνώση χωρίς πίστη αποδεικνύεται άλογος και παράλογος».

Τα μηνύματα αυτά αποκτούν ιδιαίτερη κοινωνική δυναμική στις σημερινές νεωτερικές κοινωνίες, που κινούνται στα πλαίσια της παντοδύναμης γραφειοκρατικής εξουσίας, της στυγνής εργαλειακής λογικής, της αποθέωσης του ορθολογισμού και της εξατομικευμένης εκκοσμίκευσης. Ως δυσάρεστες συνέπειες των δεδομένων αυτών περιγράφονται τα μηδενιστικά, σχετικιστικά και αποδομητικά ρεύματα της μεταμοντέρνας σκέψης που οδηγούν πολλούς νέους ανθρώπους του δυτικού πολιτισμού να εντάσσονται στις τάξεις ακραίων τζιχαντιστικών - θρησκευτικών οργανώσεων και τρομοκρατικών ομάδων με σκοπό την αναζήτηση νοήματος ζωής.

Δεν είναι λοιπόν τυχαίο το γεγονός ότι το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα αποτιμώντας θετικά τη συμβολή του Χριστιανισμού στην οικοδόμηση του σύγχρονου πολιτισμού, σε ειδικό άρθρο του προβλέπει την αναγκαιότητα διεξαγωγής ενός τακτικού, διαφανούς, και ουσιαστικού διαλόγου της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις Χριστιανικές Εκκλησίες. Στην πραγματικότητα με το άρθρο αυτό, το οποίο αναεώθηκε και στην πρόσφατη Συνθήκη της Λισαβώνας, ομολογείται η συνεισφορά της θεσμικής διάστασης του Χριστιανισμού στην κοινωνική συνοχή, ενότητα, ομόνοια και αλληλεγγύη, ζητούμενα

και αναγκαιότητες για τη σημερινή Ευρώπη της κοινωνικής και πολιτικής κρίσης.

Συμπερασματικά λοιπόν, ο λόγος των Τριών Ιεραρχών επισημαίνει τον δημόσιο και κοινωνικό χαρακτήρα της χριστιανικής πίστης, η οποία ανοίγεται πέρα από την προσωπική βιωματική εμπειρία στο χώρο των ανθρωπίνων σχέσεων και διαντιδράσεων της Αγοράς της Πόλης, και όχι ως φολκλορικό κατάλοιπο κάποιου παρελθόντος, αρνείται την λογική της περικόλειστης εσωστρέφειας μιας ομάδας δήθεν εκλεκτών και ευσεβών, αποδομεί τις ψευδαισθήσεις ενός αφηρημένου ηθικισμού και επηρεάζει ως εφαρμοσμένη Θεολογία προόδου, ελευθερίας και ευθύνης τον Ανθρώπινο Πολιτισμό.

Ο λόγος τους αποδεικνύεται παραδοσιακός και σύγχρονος, που ξεπερνά την λογική των κλειστών συστημάτων και επεκτείνεται στο χώρο της πολιτιστικής και εθνικής ιδιοπροσωπείας, στην Οικουμένη της υπερεθνικής και υπερφυλετικής ενότητας και στην κοινωνία της αταξικής φιλίας και συνεργασίας.

Ευχαριστώ

Κ. Κωτσιόπουλος

Αν. Καθηγητής Κοινωνιολογίας του Χριστιανισμού
Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας Α.Π.Θ.